

«Ne boste me zvezali!» se upre častnik. «Te pravice nimate!»
 «Vse pravice imamo!» odgovarja poveljnik. «Oddaj svoj meč!»
 Brez pomišljanja ga Golja odpaše in ga jim vrže.
 «Tu imate meč!» pravi porogljivo.

Poveljnik ga srdito pogleda in ukaže ponovno: «Zvežite ga!»

Pet, šest mož se požene proti Golji in ga skuša zgrabiti. A ta se jih otrese z orjaško silo, da se umikajo v stran.

«Zvežite ga!» kipi v gnevu poveljnik. A Golja se spet ubrani napadalcev, ki odletajo pred njegovo silno pestjo.

«Sulice!» ukazuje poveljnik, ki mu je pošla potrpežljivost in ne ve, kako bi ugnal velikana.

Tedaj pa krikne Goljeva mati, kakor da so jo zadeli v srce. Vrže se pred poveljnika in vije roke kakor blazna. Prosi, a niti besedice ni razločiti iz njenih ust. Solze ji vro po licih, njen jok pa je le še ječanje, ki ne more iz prsi. Sin jo gleda nemo in preden se zave, so ga zvezali. Sulice se povesijo in umaknejo, poveljnik zapoveduje odhod. Še ječi mati in se z obrazom zgrudi na tla. Naporno sope, njeni vzdihji pa so kakor zadušeni.

Strašno je Golji, ko jo zapušča. Napne se, da bi potrgal vezi, ki ga režejo v meso. Med razdejanimi vrati obstane in se ozre še enkrat na mater sredi sobe. A že ga zgrabi več rok, ki ga sunejo, da se kakor pijan opoteče po stopnicah.

«Ali moja mati umira?» vpraša spremljevalce, dasi se mu zdi, da je brez uma in da ne ve, kaj govori. «Ste jo ubili namesto mene?»

«Niti besede!» zasliši grozeč krik, kakor da prihaja nekje od daleč. V istem trenutku pa začuti žgoč udarec na obrazu, da se mu curkoma vlije kri.

(Konec prihodnjič.)

KNJIŽEVNA POROČILA

R. Maister, Kitica mojih. Maribor. Tiskovna založba. 1929. Str. 80.

Svojo prvo zbirko «Pesmi» je izdal Maister leta 1904. kot mlad častnik Vojanov. Sodobna kritika ga je označila kot poeta tradicionalista, ga uvrstila kot lirika v Gregorčičevo, kot epika v Aškerčevo šolo, a ga po besedni plastiki njegovega verza vendarle prištela mladim. Premalo je sodobna kritika v Maistrovi mladostno-veseli ljubavni liriki poudarila vpliv Župančičeve «Čaše opojnosti», ki nam je danes posebno očit, jako pravilno pa je že tedaj zaslutila Maistrovo moško naturo (Regali, Ljubljanski Zvon, 1904, str. 759). Iz te moškosti je v toku burnih in usodnih let izzorela osebnost, osebnost, ki se je res da vse pomembneje izživljala v borbeni, vnanje-stvariteljski akciji, nego v kontemplativnem zatišju umetniškega snovanja. Tako se je pesnik Vojanov le prepogosto moral umakniti vojaku in borcu Maistru, ki si je za slovenstvo v njega najusodnejših trenutkih spletel neprecenljivih zaslug.

Kakor so nam pomembne in dragocene izjave vsake resnične osebnosti ne glede na njih umetniško ali miselno dovršenost in dognanost, tako nam bodo

tudi te Maistrove pesmi dragocene in pomembne, ne toliko kot polnovredne umetnine, temveč v prvi vrsti kot izraz njegove človeške osebnosti. Pristen in odkrit pa je ta izraz! V najkritičnejših preizkušnjah zase in za svoj narod izzoreli moč je ostal v bistvu zvest svojemu mlademu predniku. Že preprosti, prikupno-narodni naslov njegove elegantne knjižice — «Kitica mojih» — ga razodeva vsega. Sin te zemlje je. Iz njenih sokov črpa, v njenih davninah živi, z njeno sedanjo usodo trpi, njeno vnanjo lepoto srka. Ta vnauja lepota ga včasih tako omami, da mu narekuje žive in plastične primere, ki so med najdragocenejšimi v knjigi:

hrast in bukev sta se dela
v zlat brokat,
breza, bahačica bela,
vpleta v kite si cekine,
šipki so v škrlat odeti,
srebot ves se v srebru sveti,
jerebika
pa natika
žarke si rubine.

Narodno pesem, to milo in drago popevko, ljubi nadvsa. Kadar ujame njen ton, je najpopolnejši:

Jaz pa sem včeraj v Gradcu bil,
tam gori v Nemškem Gradcu:
oblaki sli so čez nebo
tako težka, tako temno,
da takih videlo oko
še ni in nikdar več ne bo
tam gori v Nemškem Gradcu.

Svojih mladostnih literarnih vplivov se je Maister znatno otrezel; le rahlo se mu pozna bližina Župančičeve vojne pesmi kot v «Gospe z goré», zaznavnejši je v njegovi starejši epiki («Dobra letina», «Pri belem medvedu») ton Aškercove pripovedne pesmi. Preboril se je do nekakega svojega izraza in verza, ki je nekoliko trdi, kratak, skušajoč učinkovati z ekspresivno neposrednostjo. Vendar se pogosto čuti, da se krije za tem izrazom močnejša doživetja, nego ga more oblikovati pesnikova tvorčnost. Najadekvatnejši izraz sebi najde pač, kadar pristaškuje tonu narodne pesmi, ali pa, ko slika slovensko pokrajino in razpoloženje, kot v ciklu «Oj, ti naša zemlja sveta» zlasti pesmi Slovenske gorice. — V pesmi «Patrola» čutim korakanje Bickovih «Dvanajst», iz «Gospo-avetske straže» pa mi zveni zitem, ki je soroden Bežurčevemu:

Od Labuda do Baškega jezera
je naša straža stala.
Je včas iz ore in včas iz pašk zapelo
in tam pri Vovbrak, tam ob krškem bregu
je v naših vratah rdeče zasvetelo
zdaj v klesajo, zdaj v božičnem snegu
se naša Gospo sveta.

Subjektivna lirika knjiga ne vsebuje. Sobe pesnik ne izpoveduje direktno. V njej je težnja po objektivaciji, težnja, preiti se v eno s svojim narodom in njegovo usodo, posebno pa z njegovo nacionalno borbo, prekusiti se z lepotami in posebnostmi te zemlje. Ta objektivna in meditativna poezija dela zbirko nekoliko hladno, hkrati pa razodeva avtorjevo izzorelo moškost, ki ne more več neposredno govoriti o sebi.

Prav tako Maistrova pesem ne izpoveduje duhovnih in socialnih borb, ki tako usodno pretresajo današnjega človeka. Zato je snovno odmaknjena potrebam časa.

Tako velja tudi za to drugo Maistrovo zbirko označba: tradicionalistična poezija. Vsa tradicionalna poezija in zlasti njen najbistvenejši del, lirika, pa stoji danes na svojem najusodnejšem razpotju. V duši sodobnega človeka ne najde več pravega odziva. Lahko mu zveni toplo in pristrčno in melodično, lahko ga celo ogreje, kakor narodna pesem, a izpolniti ga ne more. Ne govori mu več. Ne vžge, ne upali, ne razrije človeka. Kdor pa danes še seže po lirični pesmi, išče v nji predvsem samega sebe. Hoče sebe, sebe v vsej svoji usodni problematičnosti, razklanega do dna, v strašnih stiskah telesa in duha, borbenega rušitelja, strastnega sanjača novega, zanikovalca obstoječega in iz dna duše mržečega vse preteklo in podedovano. Zato tako strastno odklanja slednji posnetek v izrazu in občutju. Hoče primarnost, palečo in iskreno do bolečine.

Najsi Maistrove pesmi nikakor ne ustrezajo umetniškim zahtevam, ki jih današnji človek stavi na poezijo, posebno pa na liriko, bodo vendarle o s t a l e kot pristni odmevi neke drage nam osebnosti, ki je pomembnejša v svojem zgolj človeškem, nego v svojem umetniškem izrazu.

V največjo vrlino pa vštejem avtorju, da je priredil svoj izbor s tako rigo-roznostjo. Svojo nebogato, a jako kritično prerešetano žetev — 28 pesmi — je porazdelil v štiri cikle: «Nazaj pa jih ni», «O, jaz ne spim», «Oj, ti naša zemlja sveta» in «Pripovedne».

F r a n A l b r e c h t.

Ksaver Meško: Kam plovemo. Povest. Novi, predelani natis. V Ljubljani 1927. Izdala Zveza kulturnih društev. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, Prosveti in zabavi št. 15. Strani 205. — **Na Poljani.** Maribor 1928. Tisk in zaloga Tiskarne sv. Cirila v Mariboru. Strani 176.

I.

Povest «K a m p l o v e m o», ki je nastala pod vplivom tujega in najbrže tudi svežega domačega naturalizma, je hotela biti, kakor kaže naslov in nekaj mest besedila, docela v zmislu naturalističnega literarnega programa družaben dokument. Dokumentarnosti ji seveda ni moči priznati, vendar bi to za literarno delo ne pomenilo posebnega očitka, kajti dober družabni dokument je lahko slaba literatura in dobra literatura slab družabni dokument, če ni ta odvisnost celo nujna ali vsaj običajna. Navzlic temu obratnemu razmerju imata i dokumentarna i umetniška nedostatnost Meškove povesti vzrok v eni in isti stvari: to podobo erotično-moralnih nraij in to povest zakonske verolomnosti in sličnih erotičnih grehov je napisal dvaindvajsetletni semenišnik, ki je mogel črpati poznanje tega življenja ali iz romanov ali iz šolske moralke ali kvečjemu iz nezrelega opazovanja brez izkustvene podlage. Mesto z zelo ostrim, jasnovidnim instinktom, s katerim bi se izkustvo morda dalo nadomestiti, je pristopil Meško k delu z domišljijo, ki sta mu jo razgibala štivo in mlada kri, in pa z neomahljivim moralnim nazorom, ki ga je pravkar po svoje prejel v duhovnem učilišču in s katerim se je odločil dobro hvaliti in kajpada še v večji meri zlo grajati.

Iz moralistične volje se je v delu pojavila oseba, ki bi je seznam nastopajočih oseb ne izkazoval, če bi bili seveda taki seznam pri povestih v navadi, kakor so pri dramah. Toda ta oseba je glavna oseba povesti in ta oseba je avtor sam. Prisoten je v povesti vsepovsod, odet v praznično obleko svoje moralne resnosti. Tako stoji sredi gruče ljudi, katerih življenje opisuje, raz-